

ЗВІТ

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТЛОВИХ ПРОГРАМ ТА РІШЕНЬ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Чортківська міська територіальна громада
Тернопільська область

Зміст

Вступ.....	2
Методологія дослідження.....	3
Перелік НПА, які застосовуються у сфері забезпечення житлових прав ВПО.....	4
Основні терміни та поняття.....	6
Аналіз результатів дослідження.....	7
Загальна інформація про кількість ВПО, зокрема тих, які потребують покращення житлових умов.....	7
Локальні програми, спрямовані на забезпечення житлових прав ВПО, у Чортківській МТГ.....	9
Національні житлові програми, які реалізуються у Чортківській МТГ.....	12
Кредитні житлові програми.....	14
Інформаційна доступність.....	17
Висновки.....	18
Рекомендації.....	19

Вступ

Конституція України є основою правового регулювання житлового права в Україні. Саме у ст. 47 Конституції України закріплене право на житло кожного громадянина країни. Держава створює умови, за яких кожен громадянин може його будувати, купувати або орендувати. Людям, які потребують соціального захисту, влада на рівні держави та місцевого самоврядування надає житло безоплатно або за доступну плату, встановлену законом.

Внаслідок повномасштабної війни Російської Федерації проти України мільйони українців були вимушені покинути свої домівки та переміститись у більш безпечні регіони країни. Вони стали внутрішньо переміщеними особами. Проблема ж забезпечення ВПО житлом набуває дедалі гострішого характеру — як для держави, так і для громад, які їх приймають.

Команда благодійної організації «Благодійний фонд “Стабілізуєш Суппорт Сервісез”» у межах проєкту «Підтримка спроможності системи соціального захисту населення щодо реєстрації внутрішньо переміщених осіб», який реалізується за підтримки Агентства ООН у справах біженців в Україні, проводить дослідження місцевих і національних політик у сфері житлових проблем ВПО та інших людей, які постраждали внаслідок війни.

Органи державної та місцевої влади реалізують різні програми підтримки ВПО, які втратили житло та були змушені переїхати в інші населені пункти. Частина таких програм підтримки існувала до 24 лютого 2022 року, а деякі почали втілюватися лише після повномасштабного вторгнення. У проєкті Плану відновлення України, презентованому у липні 2022-го, наявні довгострокові перспективи підтримки населення в умовах воєнного стану та після його припинення.

Скорочення надходжень до державного та місцевих бюджетів, непередбачувані наслідки і строки завершення війни створюють негативний вплив на розроблення та ухвалення довгострокових рішень у житловому секторі.

За прогнозами міжнародних інституцій, що довше триватиме війна, то більше населення країни потраплятиме у вразливе становище, а ресурси, які дозволяли б людям протриматися без сторонньої допомоги, будуть вичерпуватися. Саме тому важливо визначити реальну потребу ВПО у житлових програмах і програмах підтримки реалізації житлових прав (компенсація оренди, комунальних послуг тощо), а також забезпечити їхню доступність.

Методологія дослідження

Мета дослідження

Проведення аналізу житлових програм для ВПО, які реалізуються у цільових громадах, з метою розроблення рекомендацій, спрямованих на вдосконалення довгострокових житлових рішень на користь ВПО під час формування локальної житлової політики.

Об'єкт дослідження

Перешкоди в доступі ВПО до житлових програм, які діють у цільових громадах, зокрема з урахуванням забезпечення постійним та соціальним житлом.

Предмет дослідження

- Національні житлові програми для ВПО, які реалізуються у цільових громадах, зокрема наявність компенсації власникам житла за розміщення ВПО.
- Чинні місцеві цільові програми, інші місцеві нормативно-правові акти (положення, рішення, розпорядження, плани заходів тощо), спрямовані на забезпечення житлом ВПО, зокрема наявність компенсації власникам житла за розміщення ВПО.
- Інші житлові програми та рішення для ВПО, які реалізують у цільових громадах міжнародні та національні неурядові організації.

Завдання дослідження

1. Проаналізувати:
 - національні житлові програми для ВПО, які реалізуються у цільових громадах;
 - місцеві цільові програми та рішення, інші локальні НПА (положення, рішення, розпорядження, плани заходів тощо), спрямовані на забезпечення житлом ВПО;
 - житлові програми для ВПО, які реалізують у цільових громадах міжнародні та національні неурядові організації.
2. Зібрати дані про кількість ВПО, які потребують покращення житлових умов у цільових громадах, з урахуванням демографічних характеристик та потреб у покращенні житлових умов.
3. Розробити звіт про результати аналізу чинних житлових програм для ВПО у цільових громадах.
4. Розробити рекомендації та план адвокації необхідних змін для кожної цільової громади.
5. Провести презентацію дослідження у формі заходу, спрямованого на адвокацію запропонованих змін за участі зацікавлених сторін.

Географія дослідження: об'єднані територіальні громади України.

Період проведення дослідження: лютий — липень 2024 року.

Методи та інструменти дослідження

- Експертна оцінка місцевих цільових програм та інших НПА (положення, рішення, розпорядження, плани заходів тощо), спрямованих на забезпечення житлом ВПО.
- Експертна оцінка доступу до національних житлових програм для ВПО, які реалізуються у цільових громадах.
- Експертна оцінка житлових програм для ВПО, які реалізують у цільових громадах міжнародні та національні неурядові організації.
- Аналіз офіційних сайтів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо доступності інформації про чинні житлові програми для ВПО.

Джерела інформації

1. Сайти органів виконавчої влади та місцевого самоврядування територіальних громад.
2. Офіційні відповіді на запити згідно з вимогами Закону України «Про доступ до публічної інформації».
3. Статистична інформація щодо кількості ВПО, які потребують покращення житлових умов.
4. Місцеві НПА (положення, програми, рішення, розпорядження, плани заходів тощо).
5. Звіти про виконання житлових програм.

Перелік нормативно-правових актів, які застосовуються у сфері забезпечення житлових прав ВПО

- Конституція України.
- Цивільний кодекс України.
- Житловий кодекс України 1983 року.
- Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».
- Закон України «Про житловий фонд соціального призначення».
- Постанова КМУ «Деякі питання реалізації Закону України “Про житловий фонд соціального призначення”» (від 23.07.2008 № 682).
- Постанова Ради Міністрів УРСР і Укрпрофспілки «Про затвердження Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР» (від 11.12.1984 № 470).

- Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та операційний план заходів з її реалізації у 2023–2025 роках (затверджені Розпорядженням КМУ від 07.04.2023 № 312).
- Порядок надання державної підтримки та забезпечення громадян доступним житлом (затверджений Постановою КМУ від 10.10.2018 № 819) — не фінансується з 2020 року.
- Постанова КМУ від 02.08.2022 № 856 (доступне іпотечне кредитування «Оселя»).
- Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті за Програмою «Надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам» (затверджений Постановою КМУ від 28.04.2021 № 451), — за рахунок коштів гранту, наданого KfW.
- Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання пільгового довгострокового державного кредиту внутрішньо переміщеним особам, учасникам проведення антитерористичної операції (АТО) та/або учасникам проведення операції Об'єднаних сил (ООС) на придбання житла (затверджений Постановою КМУ від 27.11.2019 № 980), — не фінансується з 2020 року.
- Постанова КМУ «Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» (від 18.04.2018 № 280).
- Постанова КМУ «Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» (від 29.04.2022 № 495).
- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку компенсації витрат на тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги переміщеним особам для покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» (від 19.03.2022 № 333).
- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України» (від 04.10.2017 № 769).
- Локальні НПА (комплексні програми, рішення сесії місцевих рад, порядки виконавчих комітетів місцевих рад тощо).

Основні терміни та поняття

Внутрішньо переміщена особа в українському законодавстві — це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання внаслідок чи для уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Відповідно до п. 6 ст. 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», ВПО має право на створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання.

Основою правового регулювання житлових прав в Україні є Конституція України, яка в ст. 47 закріплює загальне право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Людям, які потребують соціального захисту, держава та органи місцевого самоврядування надають житло безоплатно або за доступну плату відповідно до закону. Нікого не можна примусово позбавити житла, виключно на підставі закону за рішенням суду.

Відповідно до Закону України «Про житловий фонд соціального призначення», **житловий фонд соціального призначення** — це сукупність соціального житла, що надається громадянам України, які відповідно до закону потребують соціального захисту. Окремі аспекти цього поняття висвітлені в постанові КМУ «Деякі питання реалізації Закону України “Про житловий фонд соціального призначення”» (від 23.07.2008 № 682).

Дещо інший підхід викладено в Житловому кодексі України. Так, п. 5 ч. 2 ст. 4 зараховує до житлового фонду соціального призначення квартири в багатоквартирних житлових будинках, садибні (одноквартирні) житлові будинки, а також житлові приміщення в інших будівлях усіх форм власності, що надаються людям, які відповідно до закону потребують соціального захисту. Тобто не обмежує житловий фонд лише комунальною формою власності.

Питання, пов'язані з розміщенням ВПО у місцях тимчасового проживання, зокрема з дотриманням вимог, передбачених Постановою КМУ «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» (від 01.09.2023 № 930), а також з наданням соціальних послуг у громаді (притулок, підтримане проживання, стаціонарний догляд, паліативний догляд тощо) **це дослідження не охоплює.**

Аналіз результатів дослідження

Чортківська міська територіальна громада розташована в Чортківському районі Тернопільської області. Адміністративний центр — місто Чортків. Громада утворена 24 грудня 2019 року шляхом приєднання Бичківської, Білівської, Росохацької та Скородинської сільських рад Чортківського району до Чортківської міської ради обласного значення. 19 лютого 2020 року до складу громади приєдналися Горішньовигнанська та Пастушівська сільські ради Чортківського району.

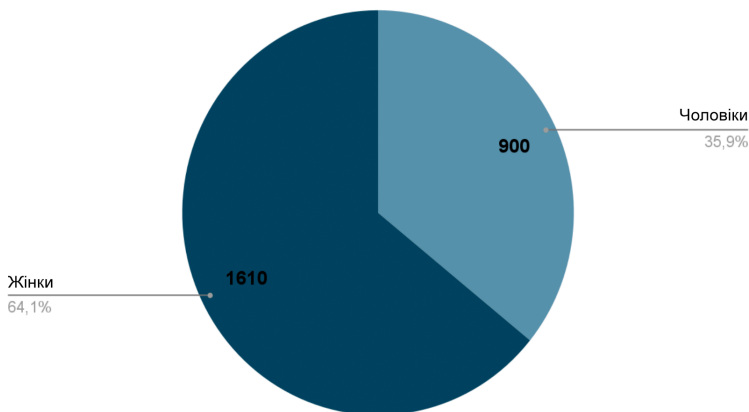
У складі Чортківської МТГ — 1 місто (Чортків) і 7 сіл (Бичківці, Біла, Горішня Вигнанка, Пастуше, Переходи, Росохач, Скородинці).

Загальна інформація про кількість ВПО, зокрема тих, які потребують покращення житлових умов

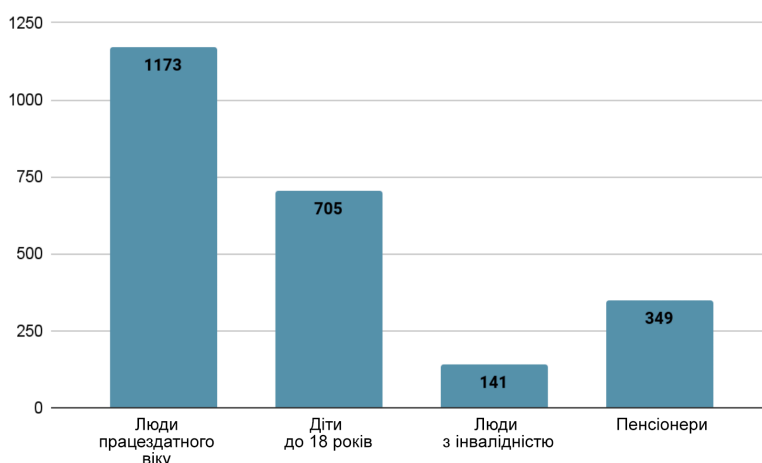
Щоб отримати статистичні дані про кількість ВПО, зокрема тих, які потребують покращення житлових умов у Чортківській міській територіальній громаді, було надіслано відповідні запити до Чортківської міської ради.

Станом на 27.03.2024, згідно з даними Єдиної інформаційної бази даних ВПО, у Чортківській міській територіальній громаді на обліку перебувають **2510 ВПО**.

Розподіл за статтю

Розподіл за соціальним статусом

З 2022 року зареєстровані **2447 ВПО**. Кількість внутрішньо переміщених сімей — **1806**. [Опитування щодо житлових потреб ВПО](#) у Чортківській МТГ проводилось протягом березня і квітня 2024 року.

У відповіді на запит від 27.03.2024 № 01-29-617 Чортківська міська рада повідомила, що станом на 27.03.2024 на обліку людей, що потребують покращення житлових умов, перебувають **80 сімей з числа ВПО**.

Рішенням виконавчого комітету Чортківської міської ради затверджений [Порядок формування фонду житла](#), призначеного для тимчасового проживання ВПО, обліку та надання такого житла для тимчасового проживання ВПО на території Чортківської міської територіальної громади (від 02.02.2024 № 35).

Рейтинговий список взятих на облік людей, які потребують отримання житла з фонду житла для тимчасового проживання ВПО, наразі не ведеться, оскільки у фонді немає вільних житлових приміщень. У відповіді на запит зазначено, що рейтинговий список формуватиметься після надходження інформації про наявність житлових приміщень.

З 2020 року сім'ям ВПО **не надавали житлові приміщення** для користування та проживання, а також не передавали їх у власність, **не виділяли і кошти** на вирішення житлових потреб ВПО. Видатки для вирішення житлових потреб ВПО Чортківською міською радою на 2024 рік не заплановані.

Порядок формування фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, обліку та надання такого житла для тимчасового проживання ВПО на території Чортківської міської територіальної громади реалізується за рахунок грантових коштів.

Станом на 13.05.2024 **69 сімей** (164 людини, зокрема одна дитина, яка позбавлена батьківського піклування) перебувають на обліку осіб, що потребують житла та надання їм житлових приміщень для тимчасового проживання з фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО. **Одна ВПО** з числа учасників бойових дій (АТО/ООС) перебуває на обліку як така, що потребує покращення житлових умов.

У Чортківській МТГ житловий фонд соціального призначення **відсутній**. Вільних та придатних житлових приміщень, що можуть бути включені до житлового фонду соціального призначення, немає. На соціальному квартирному обліку люди з числа ВПО не перебувають.

Локальні програми, спрямовані на забезпечення житлових прав ВПО, у Чортківській МТГ

Для оцінки доступності реалізованих у Чортківській МТГ національних житлових програм для ВПО, аналізу місцевих цільових програм та інших НПА, спрямованих на забезпечення житлом ВПО, відповідальним виконавцям цих програм було направлено запити на доступ до публічної інформації.

У відповіді на запит від 26.02.2024 № 03-2161/42 Тернопільська ОВА надала інформацію про те, що в області на виконання Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження Операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках» (від 07.04.2023 № 312-р) діє [Комплексна програма підтримки внутрішньо переміщених осіб в Тернопільській області на 2023–2025 роки](#) (затверджена Розпорядженням начальника Тернопільської ОВА від 19.07.2023 № 380/01.02-01; із змінами, внесеними Розпорядженням начальника Тернопільської ОВА від 30.10.2023 № 615/01.02-01).

Програма спрямована на забезпечення комплексного підходу для реалізації засад державної політики на регіональному рівні у частині всебічного забезпечення нагальних та постійних потреб ВПО, зокрема в соціально-економічній сфері. Так, розділ II Програми передбачає реалізацію житлових прав ВПО, які перебувають на території області.

Для виконання Програми заплановане фінансування з обласного бюджету у сумі 4 140 000,00 грн; з бюджетів територіальних громад — 150 900 000,00 грн.

У 2023 році з обласного бюджету було виплачено щомісячну допомогу 17 сім'ям загиблих (померлих) захисниць і захисників України, які зареєстровані на території Тернопільської області як ВПО (на суму 51 000,00 грн). У 2024-му (станом на 01.08.2024) виплачена така допомога 37 сім'ям на суму 224 000,00 грн.

Крім того, листом від 12.08.2024 № 05-8408/42 Тернопільська ОВА надала інформацію про стан виконання у I півріччі 2024 року заходів завдання 1 «Формування фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» напряму II «Реалізація житлових прав внутрішньо переміщених осіб, які перебувають на території Тернопільської області» Комплексної програми підтримки внутрішньо переміщених осіб в Тернопільській області на 2023–2025 роки.

Департамент підготував проекти листів ОВА від 25.05.2022 № 02-4136/29, від 16.08.2023 № 03-7602/№1, якими рекомендовано сільським, селищним та міським радам територіальних громад області:

- Розглянути питання ухвалення рішення про формування фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО.

- Організувати ведення обліку людей, які потребують надання житлового приміщення для тимчасового проживання з фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО.
- Вжити заходи для формування фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, а також надання житлових приміщень ВПО та членам їхніх сімей.

За інформацією, отриманою від органів місцевого самоврядування, в області на обліку людей, які потребують надання житлового приміщення з фондів житла для тимчасового проживання, перебувають 1024 ВПО (448 сімей), зокрема 920 ВПО (395 сімей) — у м. Тернопіль; 86 ВПО (44 сім'ї) — у м. Чортків; 15 ВПО (7 сімей) — у м. Зборів; 1 ВПО — у м. Заліщики; 2 ВПО (1 сім'я) — у м. Борщів. На соціальному квартирному обліку перебувають 679 людей, зокрема 14 ВПО.

Також Департамент підготував проєкт листа ОВА від 30.04.2024 № 03-4604/29, яким рекомендовано сільським, селищним та міським радам територіальних громад області вжити заходи щодо реалізації житлових прав ВПО, зокрема щодо розроблення та реалізації місцевих програм зі створення житлового фонду соціального призначення і фонду житла для тимчасового проживання ВПО.

Тернопільська міська рада за підтримки Генерального консульства Чеської Республіки в Україні та Уряду Чеської Республіки реалізувала проєкт створення модульного містечка у с. Малашівці Тернопільської МТГ. У грудні 2022 року завершили роботи зі встановлення трьох житлових модулів із господарськими приміщеннями, а також впорядкування прилеглої території. Загалом у модульному містечку наявні 12 житлових приміщень, в яких можуть проживати 24 ВПО. Станом на 01.07.2024 у цьому модульному містечку проживають 24 ВПО.

У Трибухівській СТГ зарезервована земельна ділянка (площа — 3 га) для спорудження модульних містечок для ВПО та соціального житла.

Департамент організував збір інформації щодо перспективних об'єктів нерухомості, якими можна доповнити наявний житловий фонд соціального призначення та/або фонд житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, після проведення робіт з нового будівництва, реконструкції, переобладнання, капітального ремонту. До зазначеного переліку внесено 13 об'єктів, які можна переобладнати для розміщення понад 800 ВПО. Проводиться робота щодо залучення донорів до реконструкції об'єктів.

У Великогаївській СТГ у с. Козівка за підтримки Тернопільської обласної організації Товариства Червоного Хреста України та Швейцарського Червоного Хреста завершено роботи з реконструкції приміщень адміністративної будівлі для розміщення ВПО. У двоповерховій будівлі облаштовано 16 приміщень для проживання приблизно 50 ВПО, облаштовано 8 кухонних приміщень. Усі приміщення обладнані меблями, житлові мають окремі санвузли, навний і санвузол для людей з інвалідністю. Загальна вартість проєкту — близько

14 000 000,00 грн, зокрема 6 300 000,00 грн профінансовано з місцевого бюджету Великогаївської громади.

У сел. Коропець за підтримки БФ «MoveUkraine» здійснено реконструкцію одноповерхової будівлі для проживання 22 ВПО. У Чортківській МТГ сформовано фонд житла для тимчасового проживання ВПО.

Крім того, за інформацією, отриманою від органів місцевого самоврядування області:

1. *Фонд житла для тимчасового проживання створено у:*

- Тернопільській МТГ (12 житлових приміщень, загальна площа — 193,5 м², проживають 24 ВПО).
- Чортківській МТГ (1 житлове приміщення — 40 кімнат, загальна площа — 1050,8 м², проживають 92 ВПО).

2. *Житловий фонд соціального призначення наявний у:*

- Байковецькій СТГ (3 будівлі/квартири, де проживають 9 людей не з-поміж ВПО).
- Шумській МТГ (1 квартира, житлове приміщення, де проживають 8 людей не з-поміж ВПО).

Місцевих цільових програм та інших нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення житлом ВПО, зокрема постійним, соціальним і тимчасовим, у громаді **немає**. Житлові приміщення для реалізації місцевих цільових програм та інших НПА, спрямованих на забезпечення житлом ВПО у Чортківській міській територіальній громаді, не виділялися.

Нове житло для ВПО

Відповідно до оприлюдненої [інформації](#) на офіційному сайті Чортківської міської ради та відповіді на запит, у м. Чортків проводиться масштабна реконструкція приміщення колишнього гуртожитку Чортківської гімназії № 3 ім. Р. Ільяшенка. Ремонтні роботи у смартквартирах реалізуються за підтримки НЕФКО як виконавчої організації в межах Інвестиційної платформи сусідства («NIP») для Програми дій «Підтримка ЄС для нагальних потреб розміщення ВПО в Україні».

Станом на 15.05.2024 реконструкція приміщення колишнього гуртожитку в частині проведення повної термомодернізації триповерхової будівлі та підвалу, облаштування нового даху, захисного укриття, нової системи опалення, котельні, твердопаливних котлів, заміни вікон та дверей завершена. Виконані внутрішні ремонти з омеблюванням, облаштовані дитячий простір і майданчик. Проводиться облаштування прибудинкової території та приміщень для робочих місць (меблі та обладнання для перукарні, майстерні з ремонту одягу і взуття).

Облаштовано 39 смартквартир, що пристосовані для тимчасового проживання ВПО у Чортківській МТГ (зокрема чотири смартквартири — для маломобільних груп населення). Станом на 30.07.2024 роботи з реконструкції приміщення колишнього

гуртожитку Чортківської гімназії № 3 ім. Р. Ільяшенка завершені, приміщення здано в експлуатацію. Тут проживає 91 людина (39 сімей).

Рада з питань внутрішньо переміщених осіб

Рішенням виконавчого комітету Чортківської міської ради від 19.03.2023 № 92 створена Рада з питань ВПО при виконавчому комітеті Чортківської міської ради, затверджено її Положення.

У відповіді на запит від 01.08.2024 № 01-29-1401 Чортківська міська рада повідомила, що Рада з питань ВПО проводить засідання за потреби, але не рідше одного разу на три місяці. Від членів Ради надходили заяви щодо потреби у наданні їм житла з фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО (відповідно до Порядку формування фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, обліку та надання такого житла для тимчасового проживання ВПО на території Чортківської МТГ). Пропозиції від Ради щодо програм або рішень, спрямованих на забезпечення житлом ВПО, не надходили.

Національні житлові програми, які реалізуються у Чортківській МТГ

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (далі — Мінреінтеграції) — центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики з питань ВПО і громадян України, які покинули своє місце проживання на тимчасово окупованій території внаслідок або для уникнення негативних наслідків збройного конфлікту. Мінреінтеграції є головним розпорядником субвенції, що може надаватися місцевим бюджетам згідно з Постановою КМУ [«Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України»](#) (від 04.10.2017 № 769).

За інформацією, наданою Чортківською міською радою, субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України, ***не надходила.***

Відповідно до Постанови КМУ «Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» (від 18.04.2018 № 280) та у відповідь на інформаційний запит, виконавчий комітет Чортківської міської ради повідомив, що на квартирному обліку перебуває ***одна людина***, яка відповідає критеріям цієї Постанови.

Комісія з розгляду заяв ВПО, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, призначила грошову компенсацію *одній людині*. Наразі виплату не здійснено.

Постановою КМУ від 19.03.2022 № 333 затверджено Порядок компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб. Виконавчий комітет Чортківської міської ради повідомив, що з квітня 2022 року до квітня 2024-го від жителів громади надійшло **2345 заяв** щодо надання компенсації за безоплатне розміщення ВПО (**1104** — у 2022 році, **973** — у 2023-му, **268** — у 2024-му).

З квітня 2022 року до квітня 2024-го Управління соціального захисту та охорони здоров'я Чортківської міської ради визначило розмір компенсації власникам житла та передало відомості щодо виплати Тернопільській ОВА для подальшого опрацювання на загальну суму 3 709 553,85 грн (2022 рік — 1 804 362,51 грн, 2023-й — 1 601 889,39 грн, 2024-й — 303 301,95 грн).

Кількість ВПО, розміщених у межах Програми «Прихисток», у розрізі років і місяців (*таблиця*).

Місяць	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Січень		281	173
Лютий		279	180
Березень		286	173
Квітень	714	271	161
Травень	629	245	
Червень	396	232	
Липень	351	217	
Серпень	355	220	
Вересень	366	199	
Жовтень	284	180	
Листопад	320	189	
Грудень	296	172	

Фінансування компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) ВПО у межах Постанови № 333 у різні періоди відбувалося за рахунок державного бюджету та коштів міжнародних організацій. У I кварталі 2024 року проєкт фінансувався за рахунок Представництва УВКБ ООН в Україні.

Кредитні житлові програми

У відповіді на інформаційний запит від 26.02.2024 № 03-2161/42 Тернопільська ОВА зазначила, що в області реалізуються програми, у межах яких ВПО можуть отримати фінансову підтримку для покращення житлових умов. Зокрема, діє [Програма кредитування молодіжного житлового будівництва в Тернопільській області на 2023–2026 роки](#) (затверджена Розпорядженням начальника Тернопільської ОВА від 29.10.2022 № 759/01.02-01; із змінами, внесеними Розпорядженням начальника Тернопільської ОВА від 26.10.2023 № 604-од/01.02-01).

У межах Програми протягом 2019–2022 років надано пільгові кредити на придбання житла: 2019-й — чотири кредити на суму 2 904 818,00 грн (2 741 983,00 грн — загальний фонд обласного бюджету; 162 835,00 грн — спеціальний фонд обласного бюджету); 2020-й — кредити не надавалися; 2021-й — два кредити на суму 1 468 970,00 грн (943 400,00 грн — загальний фонд обласного бюджету; 525 570,00 грн — спеціальний фонд обласного бюджету); 2022-й (станом на 01.11.2022) — один кредит на суму 772 821,00 грн (загальний фонд обласного бюджету). Позичальники, які отримали кредити, не мали статусу ВПО.

Для будівництва (придбання) житла в межах виконання Програми планується залучити 25 684 240,00 грн (24 230 420,00 грн — кошти обласного бюджету, 1 453 820,00 грн — кошти інших джерел). На реалізацію зазначених заходів у 2023 році Програмою передбачено фінансування у сумі 6 108 780,00 грн, зокрема 5 763 000,00 грн з обласного бюджету. Та обласним бюджетом з початку року передбачено 3 262 445,90 грн, зокрема 2 500 000,00 грн — із загального фонду, 762 445,90 грн — зі спеціального фонду обласного бюджету.

У 2023 році в межах Програми надано два кредити на суму 3 014 900,00 грн, зокрема один — учаснику АТО. У 2024 році Програмою передбачено 6 312 400,00 грн, зокрема 5 955 100,00 грн — з обласного бюджету. Обласним бюджетом з початку року передбачено 2 955 100,00 грн, зокрема 2 000 000,00 грн — із загального фонду, 955 100,00 грн — зі спеціального фонду обласного бюджету. У I півріччі 2024 року пільгові довготермінові кредити у межах Програми не надавалися, заходи Програми профінансовані на суму 1 000 000,00 грн.

Листом від 12.08.2024 № 1216/005 Державна спеціалізована фінансова установа «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву» (далі — *Держмолодьжитло*) повідомила, що заяви про надання кредиту за Програмою від ВПО, які проживають у Тернопільській області, зокрема у Чортківській МТГ, не надходили; кредити також не надавалися. У 2023 році за Програмою Держмолодьжитло в особі відділення «Тернопільське регіональне управління» надало два кредити (один — учаснику АТО, один — багатодітній сім'ї) на загальну суму 3 014 876,00 грн. У 2024 році (станом на 06.08.2024) кредити за Програмою не надавалися.

В області також діє [Обласна цільова програма індивідуального житлового будівництва на селі «Власний дім» на 2021–2025 роки](#) (затверджена Рішенням Тернопільської обласної ради від 23.12.2020 № 37; із змінами, внесеними Рішенням обласної ради від 18.05.2022 № 477, а також Розпорядженням начальника ОВА від 20.09.2022 № 673/01.02-01).

Програма «Власний дім» розроблена з метою реалізації державної політики у галузі будівництва житла, покращення соціально-побутових умов проживання населення у сільській місцевості та містах районного значення шляхом надання пільгових довгострокових кредитів сім'ям, які проживають у селі, на будівництво, добудову, купівлю житла, його інженерне забезпечення з платою за користування у розмірі 3% річних. Виконавцем Програми з надання довгострокових позик сільським сім'ям є ДУ «Тернопільський обласний фонд підтримки індивідуального житлового будівництва на селі», створена згідно з Розпорядженням голови облдержадміністрації від 30.12.1998 № 588.

Найважливіша інформація щодо обсягу спрямованих фінансових ресурсів з державного та місцевих бюджетів на реалізацію Програми протягом 2021–2025 років. 2021-й: кошти обласного бюджету — 1 150 000,00 грн, кошти державного бюджету — 1 500 000,00 грн, кошти бюджетів громад — 200 000,00 грн; надано 19 пільгових кредитів. 2022-й: кошти обласного бюджету — 2 000 000,00 грн, кошти державного бюджету — 1 250 000,00 грн, кошти бюджетів громад — 950 000,00 грн; надано 26 пільгових кредитів. 2023-й: кошти обласного бюджету — 2 200 000,00 грн, кошти державного бюджету — 1 500 000,00 грн, кошти бюджетів громад — 150 000,00 грн; надано 20 пільгових кредитів, зокрема один ВПО.

У 2024 році передбачено 1 200 000,00 грн (кошти обласного бюджету), 900 000,00 грн (кошти державного бюджету), 350 000,00 грн (кошти бюджетів громад); надано 10 пільгових кредитів. Фактично профінансовано із загального фонду у I півріччі 2024 року: 750 000,00 грн (кошти обласного бюджету), 450 000,00 грн (кошти державного бюджету), 200 000,00 грн (кошти бюджетів громад).

Протягом 2021–2024 років від ВПО отримано лише дві заяви: одній людині надано кредит (100 000,00 грн) на придбання житла у с. Остап'є (Скалатська МТГ); друга людина в подальшому відмовилася від кредитування (с. Сураж, Шумська МТГ). У Чортківській МТГ заяв на кредитування від ВПО не надходило.

За період дії Програми «Власний дім» на 2021–2025 роки Чортківська МТГ з місцевого бюджету кошти не виділяла. Наразі 12 з 55 громад у співпраці з обласним фондом затвердили власні місцеві програми індивідуального житлового будівництва. Дві з них виділили кошти на фінансування заходів Програми (Великогаївська СТГ — 1 550 000,00 грн, Великобірківська СТГ — 100 000,00 грн).

Листом від 13.06.2024 № 870/005 Державна спеціалізована фінансова установа «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву» (далі — *Держмолодьжитло*) повідомила, що виконує низку державних і регіональних

програм, метою яких, зокрема, є забезпечення житлом ВПО. Такі програми реалізуються відповідно до:

1. Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання пільгового довгострокового державного кредиту внутрішньо переміщеним особам, учасникам проведення антитерористичної операції (АТО) та/або учасникам проведення операції Об'єднаних сил (ООС) на придбання житла (затверджений Постановою КМУ від 27.11.2019 № 980). З 2020 року Програма з загального фонду державного бюджету не фінансується; кредити надаються лише за рахунок коштів, отриманих від повернення кредитів, наданих у 2019-му.
2. Порядку пільгового іпотечного кредитування внутрішньо переміщених осіб за рахунок коштів гранту, наданих Кредитною установою для відбудови (KfW) (затверджений Постановою КМУ від 28.04.2021 № 451). Фінансування відбувається за рахунок грантових коштів Уряду Федеративної Республіки Німеччини через KfW.

ПрАТ «Українська фінансова житлова компанія» (далі —

ПрАТ «Укрфінжитло») реалізує Програму іпотечного кредитування «єОселя» (відповідно до [Постанови КМУ](#) «Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством “Українська фінансова житлова компанія” доступного іпотечного кредитування громадян України» від 02.08.2022 № 856).

01.08.2024 набули чинності ухвалені Урядом зміни до Постанови КМУ № 856. За новими умовами кредит на житло під 7% можуть отримати ВПО.

За інформацією, наданою ПрАТ «Укрфінжитло», обсяг фінансування цієї Програми у 2023 році становив 8,849 млрд грн (5855 кредитів). Обсяг фінансування у 2024-му, відповідно до фінансового плану, становить 19,2 млрд грн.

ПрАТ «Укрфінжитло» надало інформацію щодо кількості ВПО та кількості виданих кредитів у Тернопільській області за 2023 та 2024 роки (*таблиця*).

Область	К-сть виданих кредитів за 2023 рік	Сума виданих кредитів за 2023 рік, грн	К-сть виданих кредитів за 2024 рік	Сума виданих кредитів за 2024 рік, грн
Тернопільська	1	1 000 000,00	1	2 000 000,00

**У ПрАТ «Укрфінжитло» інформація щодо кількості заяв та виданих кредитів у розрізі громад відсутня, що створює перешкоди для аналізу реалізації Програми у кожній громаді. Загальна кількість поданих заяв від ВПО через мобільний додаток порталу «Дія» в Україні з 01.08.2023 — 15 856.*

Наведені статистичні дані свідчать про недостатню фінансову спроможність ВПО брати участь у зазначених кредитних програмах або ж про їхню необізнаність про можливості доступного іпотечного кредитування.

Інформаційна доступність

В межах даного дослідження проведено аналіз офіційних сайтів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо доступності інформації про чинні житлові програми для ВПО. Питання забезпечення інформаційних прав громадян, якості оприлюднення публічної інформації на сайтах розпорядників, надання відповідей на інформаційні запити та звернення надзвичайно важливе.

На [офіційному сайті](#) Чортківської міської ради новини про життя громади загалом та ВПО зокрема розміщуються у розділі «Новини». А розділ «[ЦНАП](#)» містить підрозділ «Внутрішньо переміщені особи», наповнений нормативною базою (отримання довідки ВПО, порядок надання допомоги ВПО на проживання тощо). Також тут розміщені бланки заяв (взяття на облік ВПО, допомога ВПО з 1 листопада тощо). Наявна й інформація про створену Раду з питань ВПО, її Положення та персональний склад, Рішення виконавчого комітету «Про затвердження персонального складу Ради з питань внутрішньо переміщених осіб при виконавчому комітеті Чортківської міської ради» (від 02.08.2023 № 197). Контакти та актуальну інформацію теж можна знайти у підрозділі «Внутрішньо переміщені особи».

У підрозділі «Управління соціального захисту та охорони здоров'я» розділу «Міська рада / Структурні підрозділи міської ради» теж є окрема вкладка для ВПО. Тут розміщена інформація [про взяття на облік громадян, що потребують надання житлового приміщення](#) для тимчасового проживання з фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО (хто має право на отримання послуги, який перелік документів необхідно мати, зразок заяви).

На цьому сайті містяться і [нормативно-правові документи](#), ухвалені Чортківською міською радою. Рішення міськради, виконавчого комітету, розпорядження міського голови розміщені за роками. Але відсутній навігаційний пошук документа, який спростив би систему пошуку за допомогою фільтрів (дата, назва, рік ухвалення тощо).

Відповіді на запити на доступ до публічної інформації Чортківська міська рада надавала вчасно та в повному обсязі.

Висновки

Роль органів місцевого самоврядування в інтеграції ВПО дуже важлива. У процесі інтеграції ВПО у громаду головним питанням залишається забезпечення житлом. Та національне законодавство застаріле, не відповідає актуальним потребам і потребує оновлення. Деякі національні програми «заморожені» і не фінансуються з державного бюджету, тому фінансове навантаження лягає на місцеві бюджети.

В межах дослідження з'ясовано, що у Чортківській МТГ на обліку перебувають **2510 ВПО**. З них **164** людини (**6,5%** від загальної кількості зареєстрованих ВПО) перебувають на обліку осіб, що потребують житла та надання їм житлових приміщень для тимчасового проживання. На соціальному квартирному обліку людей з числа ВПО немає. Це може свідчити про необізнаність ВПО щодо їхніх житлових прав, відсутність у них впевненості у позитивному результаті вирішення житлової проблеми або ж про їхню недостатню поінформованість про права. Житловий фонд соціального призначення у громаді не створений.

Чортківська МТГ не ухвалила місцеві програми, спрямовані на забезпечення житлом ВПО, та довгострокового плану щодо підтримки ВПО в умовах воєнного стану і після його завершення. З 2020 року кошти на забезпечення житлових прав ВПО у громаді не виділялися. У березні 2022-го категорію ВПО включено до усіх місцевих програм соціальної підтримки.

Відсутність у громаді житлового фонду соціального призначення, місцевих програм, комплексних рішень, спрямованих на вирішення житлових потреб ВПО, свідчить про те, що місцева влада не забезпечила у повному обсязі реалізацію їхніх житлових прав. Основною проблемою є відсутність необхідних коштів у місцевому бюджеті територіальної громади. Проте місцева влада докладает чимало зусиль для підтримки ВПО, зокрема забезпечення їхніх житлових прав.

Наразі обмежені ресурси громади залишаються значним викликом для забезпечення житлових потреб ВПО. Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу: залучення додаткових ресурсів, розроблення ефективних стратегій і програм на місцевому рівні.

Варто відзначити позитивний досвід Чортківської МТГ у співпраці з міжнародними організаціями, а також у залученні додаткових дотацій для забезпечення житлових прав ВПО. У громаді проводиться масштабна реконструкція колишнього гуртожитку, що дає змогу облаштувати 44 приміщення для проживання ВПО (39 смартквартир для родин, чотири окремі кімнати для людей з інвалідністю, одна кімната загального типу). Станом на 30.07.2024 роботи з реконструкції приміщення колишнього гуртожитку Чортківської гімназії № 3 ім. Р. Ільяшенка завершені, приміщення здано в експлуатацію. Тут проживає 91 людина (39 сімей).

Держава забезпечує реалізацію національних житлових програм через Держмолодьжитло та ПрАТ «Укрфінжитло», але участі у зазначених кредитних

програмах ВПО не беруть через фінансову нестабільність, невпевненість у майбутньому тощо.

Обласна цільова програма індивідуального житлового будівництва на селі на 2021–2025 роки «Власний дім», виконавцем якої є ДУ «Тернопільський обласний фонд підтримки індивідуального житлового будівництва на селі» цікава і доступна для ВПО. Але проблема виникає у відсутності достатнього фінансування з боку державного, обласного, а особливо місцевого бюджетів (протягом 2021–2025 років Чортківська МТГ з місцевого бюджету кошти не виділяє).

Відповіді на запити на доступ до публічної інформації Чортківська міська рада надавала вчасно. Всі ухвалені рішення опубліковані на офіційному сайті міськради, але немає функції навігаційного пошуку документа, що спростило б процес (за датою, назвою, роком ухвалення тощо).

Створення нових житлових об'єктів вимагає значних інвестицій, а більшість громад мають обмежені бюджети, які часто не можуть покрити всі потреби місцевого населення, зокрема ВПО. Тому наразі необхідно ухвалювати комплексні довгострокові рішення, спрямовані на забезпечення конституційних, зокрема житлових, прав ВПО.

Рекомендації

Для покращення місцевих політик у сфері житлових прав ВПО та інших людей, які постраждали внаслідок війни, зокрема розвитку соціального житла у Чортківській МТГ, рекомендуємо наступне.

На загальнонаціональному рівні:

- Актуалізувати житлове законодавство України (ухвалення нового закону, створення нової системи законодавства, що регулює основні засади державної житлової політики).
- Розробити довгострокову державну програму забезпечення житлових прав ВПО у розрізі оперативного, тимчасового, постійного житла, проведення капітального і поточного ремонту, зокрема на умовах кредитування, а також фінансування для окремих соціальних категорій.
- Державне регулювання цін на оренду житла (розширення регуляторних повноважень для місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та Уряду; надання можливості встановлювати граничний рівень вартості послуг, зокрема оренди житла, послуг ЖКГ, здійснення контролю за їх дотриманням).
- Розробити методичні рекомендації та правові механізми впливу створених Рад з питань ВПО на політику органів місцевого самоврядування, зокрема на реалізацію і захист житлових прав ВПО.

- Збільшити фінансування місцевих бюджетів на будівництво нового житла для ВПО, реконструкцію житлового фонду, пільгове кредитування (залучення додаткового фінансування з боку міжнародних організацій, країн-донорів, грантових програм, розв'язання питання справедливого спрямування цих коштів, зокрема шляхом зведеної публічної інформації про потреби).
- Збільшити фінансування з державного бюджету на реалізацію Програми підтримки індивідуального житлового будівництва та розвитку особистого селянського господарства «Власний дім».
- Знизити мінімальний перший внесок на житло та фіксовану річну процентну ставку (з базової 7% до пільгової 3%) для ВПО за Програмою «ЄОселя».
- Розробити механізм компенсації витрат ВПО на оренду житла з визначенням критеріїв та строків такої компенсації.

На місцевому рівні:

1. Забезпечення житлом

- Передбачити у місцевому бюджеті кошти на формування житлового фонду соціального призначення з урахуванням потреби у наданні такого житла.
- Створити сприятливі умови для залучення донорів для нового будівництва та реконструкції житлового фонду для ВПО (спрощення процедури відведення земельної ділянки, надання доступу до комунікацій, організаційне забезпечення тощо).
- Провести робочу зустріч із забудовниками щодо співпраці; використовувати різні механізми для їхньої участі у наповненні фондів житла для тимчасового проживання.
- Залучати кошти міжнародних організацій, донорів; брати участь у грантових програмах для проведення реконструкції об'єктів нерухомого майна, які перебувають на обліку у громаді.
- Напрацювати нові механізми пошуку житла, яким може бути наповнений житловий фонд соціального призначення (викуп, переобладнання нежитлових приміщень на житлові, використання безхазяйних приміщень і відумерлої спадщини тощо).
- Здійснити пошук вільних земельних ділянок та сформувати базу земельних ділянок, які можна виділити під будівництво житлових будинків для ВПО; запозичувати міжнародний досвід у відбудові житла.
- Здійснити інвентаризацію вільних житлових і нежитлових приміщень, якими можна наповнити житлові фонди.
- Налагодити співпрацю з Тернопільським обласним фондом підтримки індивідуального житлового будівництва на селі; розглянути можливість співфінансування програм надання житлових кредитів з місцевого бюджету.

- Вивчити досвід органів місцевої влади щодо забезпечення житлових прав ВПО в інших громадах/регіонах.

2. Ухвалення локальних нормативно-правових актів

- Створити місцеві програми та стратегії, спрямовані на забезпечення житлових прав ВПО, зокрема на будівництво, реконструкцію житлових приміщень для розміщення ВПО залежно від їхніх потреб.
- Розробити та ухвалити довгострокову програму інтеграції ВПО у місцеву громаду, зокрема з довгостроковими житловими рішеннями.
- Залучати Раду з питань ВПО до ухвалення рішень щодо формування та розподілу соціального і тимчасового житла (наприклад, шляхом включення членів Ради до робочих груп або комісій у місцевих органах влади).
- Залучати ВПО до ухвалення рішень щодо житлового забезпечення внутрішньо переміщених осіб та інших прав ВПО.

3. Інформаційна доступність

- Проводити широку інформаційну кампанію для ВПО, підвищувати їхню обізнаність про їхні житлові права, наявні житлові програми, постановку на квартирний облік тощо.
- Систематично оновлювати та актуалізовувати інформацію для ВПО на сайті громади.
- Розробити на сайті окрему вкладку для ВПО, де акумулювати всю необхідну інформацію (актуальні новини, Рада з питань ВПО, корисні контактні дані, алгоритм дій для отримання адміністративної послуги, наявні програми, зразки заяв тощо). Матеріали, розміщені на сайті, мають мати зрозумілий та наочний характер з покроковим алгоритмом дій щодо реалізації конкретної послуги.

4. Діяльність громадських організацій

- Проводити широку інформаційно-просвітницьку кампанію серед ВПО з метою підвищення їхньої обізнаності про їхні житлові права, наявні житлові програми — як на місцевому, так і на державному рівні.
- Проводити навчання (тренінги, лекції, семінари) для представників органів місцевого самоврядування, які опікуються питаннями ВПО, зокрема щодо забезпеченням житлових прав ВПО, які постійно проживають у громаді.

Дослідження провела Благодійна організація «Благодійний фонд «Стабілізаційні Суппорт Сервісес»» у лютому – липні 2024 року за фінансування Агентства ООН у справах біженців в Україні (УВКБ ООН).

Зміст цієї публікації є виключно відповідальністю БО «БФ «ССС»» та не може використовуватися, щоб відобразити думку Агентства.

Підписуйтеся на наш фонд у соціальних мережах, щоби слідкувати за дослідженнями системи соціального захисту населення, отримувати новини щодо Допомоги постраждалим людям в Україні та дізнаватися про актуальні зміни законодавства.

КОНТАКТИ БЛАГОДІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «Благодійний фонд "Стабілізаційні Суппорт Сервісес"»

НАШ САЙТ:
<https://sss-ua.org>

ЕЛЕКТРОННА ПОШТА:
info@radnyk.org

FACEBOOK:
[@stabilizationsupportservices](https://www.facebook.com/stabilizationsupportservices)

INSTAGRAM:
[@stabilizationsupportservices](https://www.instagram.com/stabilizationsupportservices)

TELEGRAM:
[@SSS_Ukraine](https://www.t.me/SSS_Ukraine)

TWITTER:
[@SSS_Ukraine](https://www.x.com/SSS_Ukraine)